

ישראל, ועדר האוונים. "ומאחורי העדר", כטיפורו המפויס של זלמן רובשוב, הוא הג' שיא שז"ר, "רועה תימורה, צחורת שמלה... קלה כאיילה ויפה ככינרת. בידה ענף עץ תמר רים... ובעברית רוננת היא מוציאה עם שחר את עדר האוונים מתצר חוות כינרת אל המרעה".

ומוסיף בעל-העדות וחותם עדותו לאמור: "מה פלא אם בלב נרקמה אגדה אשר לא יכלו לה צבאות הימים ואף לא צבאות ימי המוות?"

האגדה, אגדת החלוצה-המשוררת, בת-רוסיה הרימנסית המתרוגנת "בעברית ספרדית קדור" מה ושמרה בעצם תומחה, הרווקה השפס" גית, הנמקה בחליה, ציפורי-שיר שחנפה שמוטה וגשברת בטרם-עת (1925): "בכר כרה ישבה אשה מקומסת ורוה מאד. עור פניה כהה וגוה שחוח" והיא חיה באורח אינטנסיבי, משך שנים של ענות מסוגפת, את חייו של הי"ש המתרקם מעט-מעט סביבה, "מנגד", ואשר בכוא מות לגאול אותה מייסור רים ובדידות היא מובאת למנוחות בבית-הקברות של כינרת—אגדה זו היתה, בלי ספק, צורך פסיכולוגי לדור שלם של חסידים ואנשי-מעשה שרקעם קרוב לרקעה של רחל ואשר נודעו לימים בתואר הקיבוצי של "אבות הנועת-העבודה" בארצנו. הם התרפקו על האגדה הזאת בחייה, קל-וחומר במיתתה, והם גם עשו ככל יכלתם להשרישה, בזכותם נעשה עצם השם "רחל" כעין תמצית של פשטות לבנה ואלגית ושירתה—שם-נרדף לשירה-בא-שר-היא לדורות רצופים של נפשיות המימות של בני-ינוער. צורך זה, לדיוקו, לא יכלה למלא, כמוכן, משוררת כאסתר ראב. אף לא אגדה פניקסלד (עמיר), או פניה ברגשטיין.

הכרך האלבומי שלפנינו נותן ביטוי גראפי-תעודי הולם, מוב-טעם, לאגדת-חיים-ריצירה זו של נשיות רציצה, של אמונת-תום וערגה לא-באה. אדרת הנוסטאלגיה הטובה הנפרשת בימינו על ארץ-ישראל שמלפני ארבעים וה-משים שנה ודאי אך תסייע לחבב כרך זה על המחזיקים בו—בין שהם בני ה"אז" ובין שהם בני ה"עכשיו", בוסה ומודגש ככל אשר יהיה.

כלות אף היחיד וגופו, היחיד ואהבתו, במין אחדות קמאית של אָרוס ומוות ("זמר ישן", ע' 13):

הזבח בשרים בלילה העמוק על הגבעות / הדרך נושמת, / ודיה פרושות. // שירי, שירי את שיריך / ונחל סביבך בתורה משפרת / וגופנו יעלה במדורות את לפי-דינו תלתלים / וערוצי החלומות ישטפו את ההרים, התגלות יוצאת למסעות— // שבנו אל ביתך / אחר המסעות סביב למפתך, / כוכב צפון גילה את גווייתך / שוכבת על טבור העמק.

שירי רחל

רחל—משוררת של תום ושל כאב, של פאתוס רוגש-מאופק ושל עצבות נזירית וכוספת—היתה דמות שחיה חופפים עדי-תום את שירי רתה, או בלשון מודרנית קצת יותר, ש"ה דימוי" שלה חופף את "הביטוי-העצמי" שלה. דבר שאי-אלה פייסנים בני-דורנו, הן בארץ הזאת הן מחיצה לה, הותרים להשיגו במאמץ מודע ומתמיד, תכופות אף ראוותני והחלטי עדי-אמה, היה לה בבחינת נתון ראשוני, מת-גת-שמיים כביכול—אם מותר לומר כך על "קריירה" שהיתה, אחרי כללות הכל, טרא-גית כלי-כך, צחיחה כלי-כך, קטועה כלי-כך.

רחל נולדה ב-1890 בסאראטוב שבצפון רוסיה וגדלה בפולטאבה שבאוקראינה, במשפחה אמידה ומשכילה, מעורה בחיי ארצה, שעליה נמנו רופאים וסופרים ורבנים ואמרכלים ואמנים ועסקנים ציוניים, תמירה ויפת-תואר, כחולת-עיינים וזהבת-שער, היא מניעה בגיל 19, עם אחותה, לארץ-ישראל העותומאנית. השתים קובעות מושבן תחילה במושבה רחובות, וחדרן של השתים הוסף להיות עד-מהרה "מרכזי חיי התרבות וההגברה של צעירי רחובות", כדברים שמביא עורך האלבום. אורי מילשטיין, בביוגרפיה התמציתית שלו, כעבור שנה ושנתיים באות חיפה וסגרה וחצר כינרת. ושם א. ד. גורדון וברל כצנלסון ובן-ציון

* אורי מילשטיין (עורך): שירי רחל ומכתב בית בכתבי-ידה; הוצאת "כנרת", 1969; 204 עמ'.